

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**IOAN. PETRI || MAFFEI, || BERGOMATIS, || E SOCIETATE ||
IESV, || HISTORiarVM || INDICARVM || LIBRI XVI. ||
SELECTARVM, ITEM, EX || INDIA EPISTOLARVM || LIBRI
IV. ||**

Maffei, Giovanni Pietro

Coloniae Agrippinae, Anno M.D.XC.

VD16 M 105

Historiarvm Indicarvm Liber Qvintvsdecimvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64627](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64627)

HISTORIARVM
INDICARVM
LIBER QVINTVS DE
CIMVS.

ALIS viri nece, ac neophyte
acerba vexatione commotis
rum omnium animis, haud ex
spes aliunde rerum vtiq; la
rum affulsi. Maritimum est op
dum Tanor, leucas vltra Goan
citer octoginta, cis Calecutum ad quindecim.
oppidi Rex è Brachmanarum ordine ac discip
na, cuiusmodi pleriq; Malabarica terre sunt
ges; in Lusitanum nomen à pueritia valde prop
sus, cum Cialensis arcis præfecto Ludonico Xir
po (quam arcem à Nonnio Præfatore exstructâ in
mite Calecutano docuimus) amicitiam ac firmi
ritatē inierat. Idem, Vincentiū Franciscanū, Go
ni Episcopi comitem; & Ioannem Soarium Ca
sem antistitem, ventitantes ad se, libenter aus
bat. horum præcipuè stimulus discusso torp
baptizatus à Soario, susceptus à Xiralupo, & o
mo Anno Quæstore (qui tum fortè Cocino
ens, Tanore salutandi eius causa descenderat)
annis maximè nomen in gratiâ Lusitani Regis
sumpsit. Paulo post, vxor quoque sacro foedere
strata, itemq; è Cialensis reguli præfectis
& è Caimalibus seu dynastis alter. verū hæc
culto fiebant, ne quis grauior popularium
existeret; atque adeo Rex ipse Tanoris, trinitatis
Brachmanæ superstitionis insignia, palam è

te gestabat; cum tamen idem ipse, Vincentij patris
 manus, anciam icunculā Christi ad Crucem affixi,
 abdita foueret in sinu. sub hęc, neophytum Re-
 gem adstringendę cum Lusitanis amicitia causa,
 incesit cupido regiam ipsorum urbem vltro ad-
 eundi Goam; & familiariter cum Pratore & cum
 Episcopo colloquendi. id quod tutius faceret, litte-
 ras ad vtrumque dat; vetustum sibi hospitium esse
 eum Lusitano genere: nuper etiam, illorum sacra
 sibi & vxori suscepta. Valde se optare, si per eos li-
 ceat, ad maiorem percipiendum eius necessitudi-
 nis fructum, dextrasque iungendas, Goam veni-
 re. esse præterea, quæ cum vtroque communicari
 vehementer expediat. Eiusmodi litteris ad urbē al-
 latis, aduentus illius fama extemplō vulgata nouo
 gaudio cunctos affecit. præclarum atque honorifi-
 cum sibi ducebant, sub nominis Lusitani tutela
 præsidioque latere quamplurimos; & Christianā
 religionem relictis patrijs ritibus induisse haud
 ignobilem in ijs locis Regem: atque, vt cupiditati
 est ferme adiuncta credulitas, vulgo ita differebat:
 Malabarici lictoris incolas omnes, viri huius ex-
 emplo atq; auctoritate, in Lusitanicam fidem bre-
 ui esse venturos; simul, assuturo propediem hospi-
 ti, quod genus honoris habeatur, exquirunt. super
 eadem re Prator ipse consiliū aduocat, ei consilio
 interfuere delecti ē nobilitate viri triginta: Qua-
 rtores regij tres: custos Franciscanorū; & Goanus
 Episcopus. Ambigebat Prator, vtrum aduenientē
 Tanorium, qui apud suos nondum pro Christia-
 no se gereret, neque Brachmanicas ē collo depone-
 ret lineas, Goæ pro Christiano accipi ac tractari
 oporteret. ea de re cum alia alij rogati censerent;
 negauit Episcopus, neophyto Regi, patriū in præ-
 sen-

sentia gestamen, aut vitio verti, aut fraudi esse
 bere. Iosephum quoque ab Arimathia, quem
 sacra testentur litteræ: itemque Nicodemum,
 Gamalilem, qua fide, qua probitate viros
 Christi discipulos fuisse propter metum
 eandem ob causam, ipsosmet Apostolos
 fuisse, ante acceptam spiritus plenitudinem,
 clausis dies aliquot in eadem canatione
 iam verò, Diuum Sebastianum, bellatorem
 ducemque fortissimum, suscepta dudum
 na religione, tamen Romano militari ornata
 nulla re profus à cæteris dignosci posset, cui
 as dissimulanter obire, & martyribus animor
 dere solitum, quoad coram ipso Diocletiano
 mum aperiendi quis esset, quem coleret, cui
 noctesque seruiret, præclara sese dedit occasi
 militer, huic etiam Regi tam pio, nondum
 ris ad Christum publicè profitendum rebus,
 cedendum aliquid spatij, dum Naires ac pro
 vitandæ seditionis causa paulatim ab insita
 stitione diuellat, suum esse cuiusque rei temp
 id exspectandum utique sapienti. Sape, quæ
 tia ac lenitate sanari negotia possint, per
 festinatione corrumpi. Hæc, & in hanc sententia
 alia dixit Episcopus, haud dubiè benevolent
 Regem, & quadam nature bonitate proced
 satis animaduertens, quantum inter habit
 tionis, & symbola religionis interfit. Vic
 auctoritas Pontificis, inque eius sententia
 tor & reliqui frequentes iere. Confestim
 Lupus cum octo biremibus, & idoneo com
 missus ad Regem aduehendum; in ipso Tan
 ditu anchoras iacit, deque suo appulsu
 per nuntios certiorum. ille, sospitem grat

accessum, ad profectiōē extemplō se comparat:
 id ubi cognitum in vrbe, propinqui, & primores,
 ac præcipuē Brachmanæ circumstant Regem; mo-
 ment, orant, obsecrant, ne regnū sine causa deserat;
 ne caput suū peregrinæ & ignotæ committat gen-
 ti: ne sese vetustissimis cæremonijs præditum au-
 gustumque, profana & impura contagione con-
 taminet. Ea monita precesque obfirmato ad iter a-
 nimo cū Ioannes aspernaretur; enimuero illi a-
 crioribus remedijs opus esse constituunt: facta cō-
 spiratione, custodibuique ad portas adhibitis, Re-
 gem in arcem includunt, triplici circumdatam
 muro, neq; tamen idcirco ille de sentētia demoue-
 ri se est passus, nocte concubia, solus, reuincta ca-
 pillis in ipso vertice, quā dicebamus, effigie Chri-
 sti, cuius opem subinde implorabat; subitariam re-
 stem, præligato quod fors obtulerat adunco cer-
 ni cornu, retinaculi causa in pinnas iacit: eoque
 ad miniculo in summum euadit, inde translato in
 partem alterā vinculo, suspensus manibus ad ima
 sese demittit, ita, septum vnum atque alterum feli-
 ci ausu transgressus; in tertij descensu, quod alti-
 tudinem moenium restis haud æquaret, ex inter-
 uallo defiliens, caput & alterum læsit crus, inde ad
 stationem Lusitanorum ægrè progressus, in ascen-
 su scaphæ, tumentibus aquis pænè submergitur.
 Hisce defunctus periculis, ad naues denique mag-
 na omnium gratulatione peruenit. Vixdū in Præ-
 toriā erat acceptus, cū eius cognito discessu op-
 pedani ad littus accurrunt: supplices tendunt ad
 illum manus; eadem quæ paulo ante, cum lacry-
 mis obtestantur, quos ille partim præsentis largi-
 tione, partim celeris reditus promissione solatus,
 familiaribus paucis adsumptis Goā ire perrexit.

Propius ad insulã accedenti, præfectus vr̃bis & ciscus Lima in ipso portus ore cū splendoro-
 tatu, & fulgentibus vndiq; serico versicoloro-
 ribus ac lembis, obuiã fit. Ad mutuũ conspectu-
 vtrinque tubæ tibizque, ac tympana percutit.
 Consueta dein salutatione accepta reddita,
 ad impositam littori suburbanam Antonij
 villam, regio instructam apparatu, deducit
 ibi noctem exegit. Postera luce, Hispanien-
 rus habitu & aureo torque, pari frequentia
 ne horrifono tormetorum fragore ad vr̃bem
 se prouehitur, ipsum Prætorem in arcis mole
 stolantem; paratos item ciues populumque
 etiam summa ratione pompam offendit. eius
 præ ordo traditur talis. Ad portam qua intrat
 erat, Lima præfectus in argentea lance clau-
 bis tenebat; hospiti Regi more maiorum ostē-
 das, adstabant decuriones auratis baculis ho-
 ricam ostrinam attollentes vmbellam, fimbri-
 cocco rertorto pendentibus. Viam quæ recit
 catur, & præter Sabaianas ades ad templum
 maximum, probè purgatam, aqua conspe-
 virentique stratum iunco, parietibus ex
 parte pretioso textili & varia pictura nitent
 clerici & sodalitia sacra cum infulis &
 bus religionum, longo agmine infederant
 stremus omnium erat Episcopus, maioribus
 baiulans Crucem. Rex vr̃bem ingressus, m-
 tera lætus gratulatione, tum in primis
 clauium; sub vmbella cunctabundus incessit
 conferta occurrentium ac deducentium
 dine (cū interim è superioribus locis
 etarent plurimi) vti à licitoribus, vmbellam
 cedenti honoris causa Prætori, magno labo-
 100-

moueretur. Vbi ad Episcopum accessit Rex, solem-
 ni ab eo precatione lustratus, Crucem venerabun-
 dus amplectitur, pendentis Christi signum ex-
 culatur: dein templum intrat, fusiſque ritè preci-
 bus, ad pridianum hospitium eques eodem stu-
 dio & comitatu reducitur. exceptus dein à Præto-
 re quàm apparatusimis epulis, arcano colloquio
 tempus ac locum petit. confestim vacua pars facta
 Prætorij, ad colloquium Episcopus, & nonnulli
 theologi nominatim adſciti, ac præter hosce Li-
 ma vrbis Præfectus, & Franciscus Aluarus à secre-
 tis, & regij quos dixi Quæstores, & Gaspar Non-
 nius interpres. Coram eo confessu Rex omnem
 sui de religione consilij rationem exposuit. Sibi,
 posteaquam, singulari Dei beneficio caligine dif-
 cussa, de tenebrarum profundo in lucem sapientiæ
 ac veritatis emerſerit, nihil æque in votis fuisse,
 aut esse; atque vt populares suos non solum, sed
 vicinos quoque Reges ac Principes Christo con-
 ciliet; cunctisq; de suo (quod aiunt) lumine lumen
 accendat. Verùm lenitate opus esse: quæ nisi tem-
 pus ac spatium datum sit, constare non possit; vs-
 que adeo Malabaricam gentem suas amplecti ac
 fouere, alienas horrere atq; auersari leges ac cære-
 monias: adeo auitis erroribus ac superstitionibus
 captam atq; implicatam teneri. interea sibi Chri-
 stum eiusq; præcepta penitus hæere in medullis;
 eius rei Deum & conscientiam testes inuocat. si-
 mul, ad certamina, vbi res tulerit, pro Christi no-
 mine subeunda sacrosancto Chrismate confirma-
 ri se postulat. Ad ea Prætor, & Episcopus, collau-
 data viri pietate, cum experiendi gratia dicerent,
 citius videri sibi, Regē, ad cæteros permouendos,
 Christianum sese fateri palam; & ope diuina præ-
 fidio-

sidio que magis quam humana prudentia vel de
 teritate confidere; multo plus vniuersa genti
 plo factisq; qua arte ac simulatione & occultis
 tationibus profuturum; Rex magna rursus pe
 cula, magnos rerum motus obtendere, inter
 ra incommoda, fratrem sibi esse emulum regni
 potentis dynastæ vicinis opibus & fauore
 um, haud sine causa vereri se, ne si noua, & pe
 na obrudenda religione, populorum animi
 uis offendantur, eorum alienationem ille
 casionem putet. Lusitanis paululum modò
 etare ne graue sit. Si vita suppetat; domestica
 ter & publicas res ita se Deo adiuuante comp
 turum, vt quæ nunc temporis causa corde
 premat, ea postmodum vultu, sermone, rebu
 nique ipsis tuto possit expromere. Aduersus
 vltra tendere, neque Prætori, neque consiliari
 sum, ita, re infecta discessum est, seorsum de
 per sacramento Confirmationis à Prætor
 tus Episcopus, nequaquam negandum eni
 tenti respondit; eodemq; approbante Prætor
 stridie ipsemet in priuato sacello, neophyt
 cis adhibitis testibus ne rumor manaret, so
 ritu ad luctam spiritalem inunxit. ab eo
 Rex nouis dein promissis optima spe tum
 pum, tum cæteros omnes impleuit. Decem
 mē dies Goæ in hospitio substitit. omnes
 Lusitano populo geniales ac festi fuere. è
 adium sacrarum turribus campanum as
 tatissimo pulsu dies noctesque per sonuit. E
 ludi, taurorumque venatio; accelsere arma
 tiones & Indicæ, & Aegyptiacæ; mimi, fano
 & petoristæ, quæque alia effusa latitæ signa
 itemque ad Numidarum consuetudinem ante
 que

questris pugne simulacra; in quib⁹ expeditos equi-
 tes, vario distinctos ornatu, arundinum iaculis in-
 ter se decertare mos est. Inter quæ reuocat⁹ dome-
 sticorum epistolis precibusque Rex, proficiendi
 veniam petit. Multum illi à Prætorè bombycinæ
 vestis, multum gossipinæ famulis in discessu dona-
 tum, omni genere honoris & officij cultus, multo
 quàm ante Lusitanis amicior & obstrictior abiit.
 Hanc nos rei gestæ seriem cum ex alijs auctoribus
 minime spernendis, tum verò ex ipsiusmet Episco-
 pi Goani litteris, hausimus, ad Catharinam Lu-
 sitaniæ Reginam datis. quibus nuntijs mirum in
 modum lætus Ioannes Rex, Tanorij conuersio-
 nem vna cum Antoni Criminalis exitu glorioso,
 non modò Lusitania tota prædicandam curauit,
 sed etiam Romæ Pontificatum ineūti Iulio iij. per
 Alphonsum Alencastrium oratorem suū diligen-
 ter exposuit. quæ res, ingenti plausu, per eos ipsos
 dies resurgente Britannia quoque (perstitisset vti-
 nam) bonorum ac fidelium vbique gaudia cumu-
 lant. Sunt qui totam eam conuersionem, captan-
 da Lusitanorum gratiæ, in tempus ab Rege barba-
 ro fictam putent, eo maximè argumento, quod do-
 mum reuocatus, promissa non præstitit. Mihi, circū-
 spectis rebus omnibus, verisimilius videtur, me-
 tu potius quàm perfidia neophytum à suscepto cō-
 silio destitisse: præsertim quod alioquin & ipse cō-
 tractam cum Lusitanis amicitiam egregiè coluit,
 & successor eius hodie sese præclare in eisdem a-
 nimum ostendit. Circa idem tempus, extorres
 patriæ dynastæ alij duo, cum ad Lusitanam confu-
 gissent. opem, tenera ætate vterque, ad Christū ad-
 uncti, atque à Prætorè Societati IESV in disci-
 plinam dati. Trichinamalo insulæ alter, quæ
 Ci-

quæ Ceilano adiacet; alter Maldiuus, quarum
 regione ac natura supra docuimus, imper
 Ac Trichinam alio quid postea contigerit, in
 tum. Maldiuanus, ducta in matrimonium
 Virgine Lusitana; exsul adhuc, & regno super
 Cocini extremam ætatem degit inglorius, cui
 ximus natus filius, Franciscus nomine, præstan
 dole & humanitate adolescens, nuper, cum in
 taniam ad Philippum Regem suis ac patrijs
 bus venisset; per noctem ignotus Olinipone,
 rijs, contracta ex occurfu rixa, magno bono
 dolore peremptus est. Caterum inter eas quæ
 xi conuersiones, confecta iam ætate Garzia
 tor, anno seculi huius vndequinquagesimo
 mum obierat diem; pacatam nactus quidam ille
 uinciam, verumtamen de Lusitana re in re
 pacem egregiè meritus, quippe imminutam
 casibus classem, rostratis celsioribus ad quatuor
 decim cum cura supplauerat, sulphurei pu
 ris in vrbe Goa instituerat officinas, Lusitan
 ditionis oppida & propugnacula cunctis ad
 randum bellum rebus instruxerat. inchoatam
 srio Diensis arcis ædificationem, ex eius com
 tarijs ac destinatione promouerat: multas
 dem ob negotia bellica relictas in iuspensis
 & controuersias, arcenta & equabili iurisdic
 deciderat. In Garziæ locum Georgius Capra
 gio codicillo susceptus, oppido Bazaino tum
 rat: vir & bello sirennus, & pietatis laude
 lens. Hoc rerum Indicarum statu, Brasiliæ
 syluæ ac dumeta paulatim inter lucari ac
 pta. Societati IESV id item onus imposuerat
 id ipsum Franciscani iam ante fratres aliquos
 lici maximè generis, forti magis animo quæ
 ipso

hero euentu tentassent. Namque ante partam eius linguae noticiam, vnus ex ijs in traiectu fluminis ignoti submersus, celebre illi ab se nomen dedit. Fratrii flumen exinde appellatum. reliqui, subito coortis in aduenas Brasilijs, interepti. Successere igitur e Societate primi omnium sex; Ioannes Azpilcueta Nauarrus, Antonius Pireus, Leonardus Nonnius, Didacus Iacobæus, & Vincentius Rhoterigius Lusitani. Rector ijs additus item Lusitanus, Emmanuel Nobrega, præstanti virtute ac sapientia vir. Thomam sequebantur Sofam, qui primus omnium Prætor ea littora petijt. Brasiliã attigere ineunte Aprili mense, anno post Christum natum MDXLIX, cum ante duos circiter menses Olisipone soluisset. Navigatione sunt vsi admodum læta, ventisque adeo secundis atque ferentibus, ut ceptis illorum adesse Deum, haud obscure appareret. Pauca tum Lusitanici generis erant in ijs regionibus, ac vixdum inchoatæ colonie, seu præfecturæ antiquissima omnium, & ab Aequatore in meridiem prima, Itamaraca dicebatur, alteram Pernambucum, tertiam Illeos, quartam (Capralis quondam appellu prænobilem) Portum securum; extremam à Sancto Vincentio nominauerant, ipsorum verò incolarum, nulli pagi, nulla oppida vrbesue dispersis (vbi supra dictum est) mapalibus habitabant, sedem pabuli ratione mutantem Nomadum in morem: iisdemque ab externis alieni commercijs, & infandis epulis adueti, paucos aduenas & imperitos regionum, haud sine causa terrebant. Sofia comitesque ad villam quam vocant Veterem deiscensione facta, instructo agmine, Christianæ religionis insignia præferentes, puro & aperto loco præcelsa Crucis trophæa gratula-

culabundi constituunt. Ibi mēsis fermē vni
 mora, dum varijs artibus conciliatur animi
 barorum, & idoneus in vicino situs exquiri
 uā vrbi condendā, cui deinde Saluatoris
 inditum est. Nec vani fuere conatus, & parci
 colis inita, & spatium edificationi designati
 bus circiter passuum millibus à Vetere villa
 Lusitanā multitudini (aliquot exceptis, qui
 priorem sedē mutare non placuit) in extru
 areā diuiduntur. Patres, facta optione, locum
 micilio delegere, vbi Marię Virginis adiutricis
 plum hodie cernitur. id templum ab iisdem
 ditum est ingenti labore: siquidem populo
 bus priuatim excitandis, & cingenda raptim
 be, dies noctesque occupato, aquari lignari que
 simet, ac proximis ē montibus materiam suis
 meris baiulare cogebatur. Accedebat extrema
 pemodum egestas in ignoto incultoque sollo
 ladum in eorum victum aut cultum ab Rege de
 ta pecunia. excalceati, ac seminudi, æstu &
 torridi, quotidianum obibant opus, nec raro
 nē omnibus defecti alimentis, cibaria ostiant
 mendicabant euentu vario, quippe cum ali
 quoque angustam esse domi rem dicerent: sa
 moti misericordia, ex eo quod suppetebat
 liter impertirent. eiusmodi inopia conflicta
 extremum Prætor modicum quid, elemosinam
 mine ad tolerandam ex parte vitam adsignat
 ad reliquis deinde necessitatibus ab Lusitanis
 ge pro cetera ipsius munificencia ac pietate
 uentum est. Inter eas tamen ærumnas, miseris
 (si vltro suscepta pro Christi nomine incommoda
 nominibus hisce appellare fas est) adiuuandis
 tum liceret, Lusitanorū animis, exemplo

sacramentis instabant. Sed non eo consilio tatum
 traiecerat pelagi, vti Europæis inquilinis, Christi
 noticia dudum imbutis, atque ab infantia ad nu-
 merum fidelium adscriptis, potissimum operam
 darent. Indigenarum illi salutem præcipua con-
 templatione spectabant, in cæcis opinionum tene-
 bris, & in summa veri numinis ignoratione ver-
 fantium. itaque, simulac popularis è Lusitania Sa-
 cerdos aduenit, qui curionis parochive munere
 fungi posset, concessis illi quibus tamo sudore con-
 structis; extra oppidum nouam in sedem loco edi-
 to commigrarunt, quem montem Caluarium ipsi
 dixerunt, circumfusus vndiq; barbarorum tugurijs;
 magnoscilicet apertoque discrimine vitæ; sed sa-
 cra Deo & deuota iam capita, nihil pro salute ho-
 minum periculi recusabant. Atque hac maximè
 ratione Prætori ac cæteris, (quos tamen haud om-
 nino relinquebant) satisfactum à patribus. Alia
 longè erat causa Vincentianæ coloniz, quos exsu-
 les ferme, in vltimis sinibus ab omni Christiano
 pastore disunctos, atque ob id ipsum cœlesti ca-
 rentes cibo, circumfremetibus barbaris, ipsa pro-
 pemodum efferauerant loca. Ad hosce igitur om-
 ni studio recreandos refouendosque Nobrega ex
 ipsa suorum paucitate duos in præsentia destina-
 uit: Leonardum Nonnium, & Didacum Iacobæum.
 ipse cum reliquis ad Brasilijs indidem cicuran-
 dos & erudiendos incubuit. erat omnino laborio-
 sa prouincia, & multis difficultatibus implicata.
 obstabat incerta linguæ, quamquam haud ita co-
 piose nec variæ, tamen ab omni Europæo sermo-
 ne planè abhorrentis. obstabant ingenia moresq;
 incolarum: quod super quotidianas cædes, ac fini-
 tima bella, & inexpiabile vlciscendi certamen, da-

pesque diras; in crapulam quoque ac Venere
 proiecti, magis indies obtunderet aciem mentis
 & flagitiorum cœno quicquid erat indolis bene
 demergerent. Accedebat indomitum ac latè
 malum, & quo valentius nihil aditum atque
 obsepsit Euangelio; veterum Christianorum
 indigna tali nomine ac professione licentia
 cacitasque, cum anxia cupiditate sordibusque
 iuncta: ut eorum aduentus in barbarorum
 vitæque consuetudo, cum grauius cunctos
 deret, tum ingentem nomini Christiano in
 am infamiamque conflaret. Nec leue afferere
 commodum ipsa mobilitas gentis, & crebra
 dicebamus, mutatio loci; ut sub ipsam inter
 messem, fessis agricolis, & diuturnum laboris
 diamque spe largi prouentus de more solantibus
 adultæ iam segetes repente apparere desinere.
 Postremò deploranda erat hic etiam, in tantis
 terrarum spatijs tantula ac tam deserta op
 rum manus. Sed nequaquã idcirco fracti animi
 vel debilitati sunt patres, haud ignari videlicet
 quam exiguo numero Apostoli quantas obli
 Deo duce atque adiutore gessissent, & Christi
 talium consiliorum parens fautorque, recessu
 his quoque famulis ipso potissimum præside
 tis, ac nihilominus pro sua parte satagētib
 erat. Igitur incommodo linguæ obuiam
 initio nonnullorū ope ex ijs qui ante Solz
 tum ad villam Veterem agebant. ij primū
 biti interpretes, vicem sermonis utique
 bant. Dein, quò facilius procederet tota
 minus ipsi aliunde penderet patres ad Bra
 linguam addiscendam cuncti patiter animat
 iiciunt, acrique studio ac pia emulatio
 factum

fectum haud ita magno temporis interuallo, vti
essent ad confessiones audiendas, & habendas con-
ciones idonei. Azpilcueta praesertim in eo genere
enituit laus; vt cognitis iam rebus quae à Xa-
uerio apud Indos fierent, vulgo Lusitani affirmarent, pe-
culiare ac proprium munus decusque Nauarrae
gentis ac nominis videri conuersionem ethnico-
rum. Hoc instructi adiumento patres, doctrinae
Christianae capita, certasque preces, vt affo-
let, Brasiliice vertunt, dehinc vicos, & tuguria pau-
latim obire; modestia, comitate, beneficijs ob-
ligare sibi homines omnium aetatum: ac simul de
rebus diuinis dicere per se ad populum incipi-
unt. Mirificos insolita praedicatione motus animo-
rum effecit in rudi tenebrisque inuoluta barba-
rie; satisque apparebat, cum alia, tum praesertim
quae de omnipotentia & infinitate Dei differeban-
tur, ingenti cum admiratione aequè à viris ac mu-
lieribus accipi. Nostram etiam legendi scriben-
dique consuetudinem ac peritiam, sine fine suspi-
cere videbantur; cupereque sese in cultu ac reli-
gione nostris esse simillimos, verum quominus id
re ipsa perficerent, inueterata morum peruersi-
tate ac feritate retardabantur. eò acrius instare
patres, vt eos humaniorem ad victum ritumque
traducerent. Maximus fuit labor in cohibenda fu-
nesti ac feralis cibi consuetudine, quo Brasilius
nullum palato gratius edulium norat, atque ob id
ipsum graua non semel adire discrimina. In-
ter caetera illud memoratur facinus insigne. Cap-
tum in praelio ex hostibus quaedam accola ad Cal-
uarij montis radices attraxerant, ac diu pastum co-
actumque pinguescere, in epulas ingenti cum exulta-
tione mastrat. ea re cognita, Christum suppliciter in-
uocant

uocant patres, hortatiq̄ue inter se protinus ab-
 lant; in tugurium irrepunt; protensum cadauerem
 ganeam præparantibus interueniunt: palam ex-
 denter afferunt manus. Ac virorum quidem quæ-
 ac silentium fuit, iniecto pudore, quod cum pa-
 bus non nihil iam familiaritatis è vicinitate ex-
 traxerant. Non eadem fuit patientia sceminarum
 vetulæ adstabant aliquot præcipua crudelitate
 hostis puniendi libidine. hæc sibi nec opinato
 tam è faucibus prædam indignè ferentes, cum
 moribus & quiritationibus concurrere, iuu-
 rem ad vlciscendam adedè atrocem iniuriam
 cire, inde commoti nonnulli auferentibus alie-
 tulum restitère: sed mox vel ipsa repugnante
 tura, vel etiam diuinitus territi cæptum omni-
 ita, corpus ablatum patres in horto suo sepel-
 aliquot cenotaphijs ad fallendum appostis, sibi
 tẽ barbari noctu ad effodiendum atque aspor-
 dum accederent. Nec vana fuit coniectura. No-
 manu per tenebras in hortu irrupere Brasilijs, in
 tentatisq̄ue sepulcris, ac demum inuento corpore
 (tanta sagacitas fuit) iam extraxerant brachia
 eum excubantes in id ipsum patres accursum
 demq̄ue orationis animiq̄ue constantia necesse
 conatus infringunt: ac, ne sepius certandum foret
 ablata denuò membra intra urbem ipsam aspor-
 tẽ defodiunt, exasperauit ea res vehementer
 mos gentis, muliebribus præsertim incensis
 bus; ac parum abfuit, quin agmine facto intra
 urbem inuaderent. Patres quidem, iussu Petri
 intra mœnia remigrare coacti tantisper de-
 mitescerent; aliud sibi hospitium condidit
 nunc collegij noui exstruuntur ædes. Idem Petrus
 qua erat pietate rerumq̄ue vsu, iacta in eos
 118

na & voces vulgi repressit. Ipsorum culpa & rerū gerendarum auiditate misceri cuncta, pacem turbari, ferocissimæ nationis arma irritari conquirebantur. At ille negabat aduentum belli extimescendum, quod eorum causa conflatum foret. Deum quippe vel meliori affuturum causæ, vel sedatis tumultibus, turbido ac tristi, serenum repete nitidumque diem haud dubiè redditurum. Vera cecinit, mitigati præter spem animi barbarorum; & magno omnium gaudio redintegrata pax est. lentius inde cautiusque patres cum Brasilijs agere: non tam quod suo ipsi parcerent capiti, quam ne sermonem aut offensionem popularibus darent: monendo, precando, foeditatem rei demonstrando, non paucos à nefaria laniena ac popina tandè auulsere, ab alijs impetratum, uti ad eos, qui capti saginarentur, saltem sibi pateret alloquium. horum ergo, quando seruare corpora non dabatur, animis certè omni studio cōsulebant: Christiana edoctos mysteria, atque ad salutare peccatorū detestatione adductos, priusquā raperentur ad necè, sacro lustrabant laticè; dabantque operam, uti ex hostium ludibrijs ac teterrima seruitute, ad cœlestia regna procinus euolarent: sed ne hac quidem ratione miseris diu prospicere licuit. Mali dæmonis artificio sibi persuaferant aiebantque barbari, intinctis eo baptismate carnibus multū de pristina laporis gratia deperire. ac proinde imitata voluntate, ab illo religionis munere nostros arcebāt. Itaque attenta consultatione demum eò decursū à patribus, uti neci destinatos, supremo die ad patibulum vsque prosequerentur, atque inter madenti sudario super aliquam corporis partē autim expresso, adhibita formula sacramenti, iamque

iāque morituros dissimulanter abluerēt, id al-
 ties tentatū, ex animi sententia cēssit. Per idē
 tēpus Lusitanus quidā incolarū casis oberran-
 certū vnde orto iurgio, rixaque, perimitur. At
 ea res maiorem in modū animos Europæorū
 la surgētis etiā tum vrbis habita ratione, vni-
 dam fremunt cædem, cōsulendum ipso initio
 lumitati aduenarū; neque impunitate ac loco
 diutius a lendā gentis audaciam, hęc minitab-
 & corā Prętorē, & inter se iactare, nec dubie
 ma itum foret; ni rē Christianā fouens Deus,
 barorū animos ad æquitatem repēte flexisset
 citiæ ac vicinitatis iura, sanguini prætulere, de-
 tus piaculum iræ noxius, &, inaudito apud eas
 tiones genere pœnæ, in os bombardæ prop-
 insertus, applicato ad spiraculum igne discer-
 tur, ea res per agros nūntiata, magnum Brā-
 terrorem inculsit; simul etiam, vnius Lusitan-
 sus, cæteros in præsentia nonnihil ab inconfi-
 ac temerario discursu cohibuit. inde patribus
 lo expeditior Euangelij prædicatio cæpit esse
 gnoque ac fidenti animo sese multitudini
 de immiscentes, densam ignorantie nebulam
 tatis luce dispellere, opinionum portenta
 stra fugare; magorum ac veneficorum (quibus
 risui simul & quæstui captæ mendacijs & co-
 sunt mentes) præstigias atque fallacias aper-
 tollere nitebantur. In ijs præcipua astutia ve-
 tor, summam sibi auctoritatem vbique por-
 rat; tamquam pro Aesculapio venditabat
 ægrotos omnes illico aduocabatur. Hunc
 ga data opera aggressus, rogat; qua tandem
 rantis efficiat; illumne consulat Deum, quom-
 hanc rerum vniuersitatem verbo cōdiderit.

amq; ac domicilium habet in cælo; an tartarei ca-
codæmonis consuetudine vtatur & opera. impu-
dentissime arrogantissimeq; respondit, se quoque
Deum esse, & Deo prægnatum; certum etiam ho-
minem coram produxit, à quo grauius laborante
morbum ipse depulisset. illum præterea regnato-
rem cæli Deum, sibi esse amicissimum; ac sæpe in-
ter nubes, tonitrua, ac fulmina ostendere sese: & a-
lia eiusmodi multa, superbæ vanitatisque plenif-
sima. Hanc Nobrega tãtam audaciam impietatem
que non ferens, aduocata concione institit singula
hominis dicta firmissimis argumētis maxima vo-
cis contentione refellere; conuictumque tandem
ac fractum, ad sententiam simul moresque mutan-
dos adduxit; amicè comiterque pollicitus, se pro
illo apud verum Deum fore deprecatores, ac pau-
lo post, cum se ipse initiandum spontè obtulisset,
in catechumenorum adscriptus est numerum, is
numerus pro multitudine reliqua oppidò exigui-
us erat: agræque admodum necessaria Christianæ
sapientie præcepta & dogmata capiebãt. post diu-
tarnam institutionem, qui maxime idonei ad bap-
tismum euasere, vitali fonte lustrati, cumque vi-
nica vxore, cæteris dimissis, ritè coniuncti sunt.
ex ijs vnus, lætitia gestiens adijt patres: nutu gestu
que significans & affirmans, proxima nocte sese a-
pud superos fuisse, incredibili gaudio & suauita-
te perisum. Cætera plebs à patrijs epulis, & ebrie-
tate, & saltationibus impudicis, & multiplici con-
uugio abstrahi ac diuelli non poterant. neque in
colendis vilo pacto respõdebat opera fructus.
quocirca locij, nequaquam vltra serere super spi-
ras, sed puram aggredi tellurem è vetere præcep-
to constituunt. Infantes primùm quamplurimos
in tu-

in tutum recipere (si cui fortè ante vsum rationis
 obeunda sit dies) & salutari summi Pastoris
 insignire festinant, patres dein matresq; familiam
 precibus, promissis, blandimentis adducunt,
 puerilem ætatem ac sobolem, sibi in disciplinam
 dant. hosce postmodum ipsos, cibo & crepulis
 paulatim illectos, omni arte mansuefaciunt,
 pœnitendus fuit labor, siquidem & tradita
 accipiebant, & retenta fideliter, grandioribus
 tu, quotidianæ consuetudinis & linguæ bene-
 per otium inculcabant; & suo ipsi exemplo
 ceteros à nefarijs atque impuris moribus
 bant. Parentes interea (vt est etiam improbi-
 per se virtus amabilis) filiorum obsequio, sobri-
 tate, cultu, doctrina lætari, eosque vltro ad
 sciendum accendere. ac tantus erat Christiana
 stitutionis amor; vt pijs catechismi carminibus
 ac beatis vocibus IESV & MARIAE, littora
 pi, luci perstreperent. Neque ita multis inter
 diebus, Brasilijs cœtum maturi baptismo ex-
 is baptismus quanto maximo licuit apparatus
 paque celebratus est peracto Paschate, qui
 puè dies, vetere Ecclesiæ instituto, sacris
 di sunt destinati, ceteros catechumenos
 tingentos, dum amplius erudirentur, in ali-
 pus, quamquam ingemiscetes & impatienter
 re, differri placuit. Sub eiusmodi rerum im-
 bitò factum, vti neophyti pæne omnes in
 alui, oculorum uic, ac varios abscessus intul-
 hæc magi videlicet ad baptismum inuidiosè
 lauacione illa tentari valetudinem; doctrinæ
 prædicatione, pestem ac perniciem populo
 portari calumniabantur. Sed ipsorum malicia
 & improbitatem, Dei beneficio reddita multat-

filijs firmitas, apertè redarguit, ea recepta, institue-
 re cum alijs, monitu patrum, oratoria sacrasue x-
 des publicè exstruere, quò ad còciones & catechif-
 mum vndique conuenirent, duè duobus locis ma-
 gno Christianæ rei bono excitatæ. Agitatum etiã
 a patribus (idque dein tempore procedente perfe-
 ctum est) vti quod de Theseo iactat Græcia, sparsos
 per tuguria indigenas, in pagos & oppida cogeret;
 agris colendis ad suafacerent; eorumq; cœtus legi-
 bus ac magistratibus temperarent. Circa idem fe-
 rè tempus, quò Prætor in Brasiliã est missus, Con-
 ganis quoque Aethiopibus ab Rege Lusitano pari
 diligentia & caritate subuentum est. Alphonsus
 iam ante decesserat Rex, cuius de singulari virtu-
 te ac pietate initio demonstrauimus. Successor e-
 ius, Iacobus nomine, quamquam Christianis in-
 itatus sacris, tamen ab illius viri vestigijs atque
 itineribus longè deflexerat. Hunc imitati popula-
 res, ad patria vitia leui momento ruebant. nec
 multum erat in Europæis vel in sitoribus, vel et-
 iam sacrorum administris, auxiliij, quippe tantum
 aberat a miseris Aethiopibus verbo aut exèplo iu-
 uandis, vt ipsi potius constringendi vinculis, ma-
 loque ad officium cogendi viderentur. His rebus
 cognitis Ioannes Tertius, è Conimbrigensi colle-
 gio quatuor viros in vineam illam, cæteris ean-
 dem sortè ardentè optantibus, impetrauit: Chri-
 stophorū Riberum, Iacobum Diazium, Didacum
 Soueralium, queis Georgius Vasæus præerat. ij ab
 Olisipone ad celebrem Sancti Thomæ insulam na-
 uigarunt, ex qua facilis ad littora Congi traiectus
 est. in ea insula febribus alijsq; morbis acerbè vexa-
 ti, necdum recuperata valetudine Pindam empo-
 rum Congani Regni transmittunt, Eorū aduentu
 X x
 audito

audito Rex à leucis quinquaginta è procer
 duos obuiam misit, ab ijs in regiam lignis
 de more perducti, rudis artificij tale commo
 est. Cantherio seu tigno dōdrantalis ferme
 situdinis, pedum octo longitudinis, bubulm
 rium ad fellæ amplitudinem intendunt. In
 phippio diuarcatis cruribus viator infide
 iuli succollant duo, & vbi longius iter est,
 dūt alij, huiusmodi caballis languidos adha
 eres in interiora prouectos, comiter accep
 Ioannis videlicet grātiā, Rex, vna cum lile
 ciuitate ad Crucem extra mœnia positam hoc
 causa progressus, Tum illis adsignatur hosp
 cuiusmodi Aethiopū aedificia sunt, culmo p
 que contactū. Ibi Souerañus publicè ludū p
 sexcētos admodum pueros labore maximo
 teris, & Christianis præceptionib⁹ imbueb
 teri ad emendādam populi ac procerū vit
 ni ope connixi primū, dein ad prædicandū
 nicis Euāgelium operā contulere, nec sine
 quippe intra quintam mensem Riberus im
 ptingētos Aethiopus probè institutos, ad C
 adiūxit: Diazus quadringentos: Valæus tre
 idemque Valæus cum fido vno duntaxat im
 te, viatico prius nullo in proximos p
 gressus, duo millia & septingentos bapti
 piavit: ac præter templa olim in vrbe Alp
 neficio condita, tria in finibus excitauit
 que; Saluatori vnum, MARIÆ Adiutrici
 tertium Dño Ioanni Baptiste, ingrauescenti
 morbo, domum redire coactus: ac religio
 aduersa confictati valetudine (sue id è gign
 cœli, siue ex intolerantia deterioris cibi conse
 ret) à spiritualibus ministris ad necessarios
 portu
 lore
 rum
 gion
 cto
 nite
 ret:
 imp
 catu
 tem
 lius
 nice
 te, o
 Pra
 citu
 lum,
 bulo
 succ
 ris f
 orz
 fred
 insu
 in a
 succ
 nia p
 mam
 tate.
 dan
 inde
 ex v
 Euan
 num
 rates
 lla a

porum curationē haud sine magno ipforum dolore traducti. Accessit ad prædicationem interrumpendam, Regis quoque alienus à studio religionis animus, cum rei Christiana, quæ ipsius auctoritate ac munificentia in primis egeret, segniter admodum ac malignè pro sua parte consulere: atque inter cetera pessimi exempli delicta, ab improborum consuetudine, & à multiplici pellicatu auelli non posset. Haud paulo felicior, eadem tempestate, fidei processus erat in India, & Capralius Prætor, tuendis ornandisque neophytis ethnicos ad Christum inuitabat. Consilio, auctoritate, ope, Dei seruis & Euangelij præconibus aderat. Præter hæc attolletem sese denuo Zamorinū, exercitu maturè coacto repressit. Couletum, Tiracolum, Pananem Calecutanæ ditionis, vi cepit, fabriculisque subiectis incendit; agros vastauit; palmeta succidit; magnū numerum æque maioris ac minoris formæ nauū flammis absumpsit. ad extremum, oræ Malabaricæ proceres, Calecutani socios ac fœderatos, Cœtino minitantes, intra Ciembem insulam deprehenso obsedit: redactisque iam in arcum rebus, nuntius de Alphonsi Noroniæ successoris aduentu in castra perfertur. E Lusitania profectus, Ceilanum attigerat, ad eius rei famam dilapsi milites, Noroniæ visendi cupiditate, & Capralius ipse ad prouinciam illi tradendam, vix anno Praturæ circumactō, discessit; inde soluta præter opinionem obsidio. Interim ex vlterioribus Indis valde iniquos infestisque Euangelio sese præbebant reguli Moluenses, ij cum denuo in Lusitanorum conspirassent eadem, patefactis infidijs oppressi, vires omnes atque colla ad neophytos ab Christi cultu absterrendos.

Caciziorū instinctu verterūt, neq; ita difficile
 exacerbatos Europæorum iniurijs, flagitijs
 peccatis offensos, necdū in verē fidei ac sollicitu-
 tudinis amore fundatos, partim suadendo, partim
 sectando vexandoque conuellerē. Ergo, cum
 tum verò qui Mauricas insulas incolebant, qu-
 ingens in oppido Tolo erat numerus, Xaveri-
 trumque auctoritatis atque institutionis
 rupto baptismi sacramento, propalam ab Eccl-
 Christoque desciscunt: ædem sacram euer-
 Cruces & sanctorum signa succidūt: Lusitan-
 ge contempto; Geilolij tyranni imperio ac
 ni sese subijciunt. Neque impune tanta illis
 tas celsit: primū ager, totius regionis antea
 cissimus, mutata subitò natura, squalidus ac
 foetus euasit: conditæ in horrea fruges, diru-
 prorsus exesæ: dulces aquæ, salugine atque
 rore contracto, noxiæ redditæ: fame dein ac
 lentia multi omnium ætatum ordinumq; mi-
 les absūpti, ac reliqui nihilominus in obitu-
 ne persistere, satisque comperto, sibi nouum
 fitanis imminere bellum, contra omni arte
 sese; aditus alios muris, alios vallo fossaque
 peribus obiectis obstruere; milites ac cornu-
 clam ab Geilolio submissa locis idoneis col-
 re. Inde cum se aduersus omnem externā
 superque tutos putarent, ac deterrimus
 ferocissimè loqueretur; Lusitani parua, vt
 manu, magnæ rei molem aggressi, cum
 bus manipulis aliquot superueniunt: militum
 classe internuntijs, blando ac benigno
 desertores ad sanitatem reuocare conatur.
 armis aut multitudine fretos, aut sanguin-
 dos accessisse; verū salutis ipsorum studio
 ducos.

ductos, & omnipotentis Dei præsidio atq; ope sub
 nixos: quæ illi si pergant spernere, neq; eos admissi
 facinoris poenitentiã capiat; maiore in dies merce
 de sensuros, quàm graui piaculo datã Christo fidẽ,
 & in iram cū Lusitano Rege amicitia, ac diuina pari
 ter & humana fœdera violarint. Aduers^o ea cū
 inflato ac pertinaci animo respondissent barbari;
 sat iam ab ignoto & externo mercatore insulta
 tum indigenis; non vltra ferendam impotentis
 dominatus acerbitatem; sibi quoque auxilia, ma
 chinalque, ac bellica tormenta suppeterẽ; deniq;
 se Christianos nullo pacto futuros; continuò in a
 mentes efferatosq; euidentior quàm vñquam a
 liã, vindicta cœlestis apparuit. circa meridiẽ ob
 scuratus repente sol, densas hinc tenebras cū pa
 uidi ac tremebundi palparent; ecce tibi rursus, vi
 cini montis è vertice, cum horrendo mugitu cre
 brisq; tonitribus, qualia maioribus tormentis
 eduntur, sordidum ac tetrum erumpit incendi
 um; tantaq; cineris pumicumq; & ambustorũ
 igne lapidum vis, vti propugnacula & muri coro
 nas æquaret, accessit terrarum motus ingens, quo
 arbores auulsæ radicitus & inuersæ, tecta omnia
 diruta præter vnum templo nuper euersõ conti
 guum, quin, proxima quoque palus, oppleta saxis
 & improuisa congerie, latè restagnans, multos
 mortales vñã cum brutis animantibus obruit. ne
 que horas paucas, vt ante, sed ipsos tres dies no
 ctesq; tartarei camini ardor ac fœuitia tenuit.
 Post triduum iterẽ flãmã, & caligo discussa: fa
 cilique ac plano iam aditu Lusitani procul è nauis
 bus omnia contemplati, descendunt, ac defenso
 ribus aut exitio sublatis, aut metu dilapsis, ite
 rum nullo certamine cuncta peruadunt, Arma de
 in cla-

in illata Geilolio, is duodeuiginti iā annos cuius
 dā insulæ, septē à Ternate leucas, arce seletē
 partim situ manuq̄ue, partim etiam æneis muribus
 ballistis, quas ille Christianis, interposita hosti-
 fide captis, ac subinde mactatis ademerat, eade-
 tani arce tertium intra mensem Bernardini
 consilio ac virtute potiti sunt, ipse tyrannus
 viuis in potestatem venisset, memor flagitiorum
 scelerum, sibimet mortem veneno conscium
 ius locum filius ab Sofia cæterisq̄ suffectus, fla-
 gnitis rebus confestim illuc ab Ternate locum
 Beira tranmisit, terribos incolas palatōq̄,
 oratione ac familiari vultu contraxit: monuit
 per eam defectionem quanto quamq̄ nefaria
 obstrinxissent crimine, docuit nihilominus, si
 dō facti pœniteret, non esse cur de venia des-
 rent: quippe nullū excogitari posse delictum
 nā bonitati atque clementiæ par. Multipliciter
 emollita iam & subacta erat gēis duritia, hu-
 rius amanti filii patris monita penetrarunt,
 vbi lat magno acrisq̄ dolore compunctos, & p-
 ra consilia cum gemitu detestantes, ac sibi me-
 sis iratos animaduertit; bono ac fidenti animo
 het effectum solemni ritu per sacram confessionem
 expiatis, Ecclesiæ sacrosandæ, Christo que
 humane parenti restituit. Inde noua rerū
 facies, pariter hominibus recta mēs, latius
 cor, telluri fecunditas redijt: luctus, mœrorum
 formido, in gratiarū actiones, hymnos, lætiti-
 conuersa: denique inaudito miraculo, non
 que mures, qui facta per id tēpus in perniciem
 tis erolerant; aquæ lustralis adspersione
 ethnicorum in arua compulsi, tanto quidem
 dāno, vt vulgo cū Christianis iniuriam

larent: mox etiam tantis ac tā varijs permoti prodigijs, gregatim ad Beiram baptismi gratia cōfluere. ijs, quod pater solus cunctis ministrare non posset, locos à Ternate accersijt primū: dein, cum ne ijs quidem sufficerent, magistratuum rogatu in Indiam ad subsidia petenda profectus est. Interea Gaspar intra insulā Armuziæ fines exacto ferme triennio, Goam superiorū accitu reuertit, Iaponios inde Sinasque, si per eosdem superiores liceret, tum etiam Scythas, vt ex ea parte immenso circuitu Romā ipsam adiret, vasto & cœlestibus flammis ardenti agitans animo. Verū in digressu ab Armuzianis, haudquaquam ei leue negotium fuit. Non enim precibus duntaxat, lacrimisue, vti mos est, ne se desereret, summi pariter infimique tendebant; amica parabatur ei vis; positaque locis opportunis insidiæ, quas ille frustratus, celeri lembo ad Lusitanam peruenit classem, capta & direpta Carifa Canarinos ad portus eo ipso tempore nauigantem, ibi magno militum ac naualis turbæ gaudio in vnam ē rostratis acceptus, ad Bazainum applicuit. A Bazaino, Antonij Laurerij Franciscani inuitatu, ad salutandos in vicino Christianos excurrit, ab eodem Antonio per Euangelium genitos. Multa, in eo tractu, prisce artis & magnificentiæ monumenta visuntur. in ijs Canarini fanum quod appellant, vnā cum ædibus priuatorum multis, itēq; vijs & angiportibus, nec non cisternis ad centum, ē solido ac viuo lapide ferramentis excisum. aliud item ex vna petra fanum elephantis vocatur, multis insigne simulacris, ac duobus præcipuè colossis ingentibus, terna queis capita, totidē pedes manusq; eiusdem operis templum aliud incerto titulo, Antonius

nius ritè expiatum, Christo dicaerat, in tempore
 id Gaspar obuio Christianorum agmine, presentibus
 tubis, effusa cum læticia exceptus, primam
 diuinam peregit, grauiq; & efficaci oratione
 matis ad fidem officiumque neophytis, Tam
 inde, Ciaulumque, postremò Goam cunctis
 tiffimus appulit. At Xauerius, ex Iapone India
 ex India retro Sinarum littora petitur, primus
 Christianos in digressu confirmat. Cosmum
 rianum, & Ioannem Fernandù, Amanguriano
 ficit gregi, ipse in Bungum, quò Lusitanorū ap-
 sam audierat nauē, rectā contendit. Rex erat
 gi tum adolescens, & cœcis errorum tenebris
 uoluit, attamen cognito quanta Xauerij effec-
 tus, quāta etiam apud Lusitanos auctoritas, (u-
 rum ille, vt plerique eius tractus dynasta, com-
 cium ac societatem expetebat) adueniēti patri-
 se valde humanum & honorificum prebuit. u-
 unti, comitem è suis familiaribus cum episcopo
 donis ad India Prætozem dedit, idem, ceteris
 Societate, qui in Iaponem postea missi sunt, e-
 dem humanitatem ac beneuolentiam præ-
 proprium in suo regno domicilium adfigit
 aditum ad Regum finitimorum familiaritatem
 tiamque litteris ac nuntijs munijt: quin etiam
 maximo rerum suarum discrimine, inter gra-
 mas bellorum ac seditionum procellas, cor-
 luti & incolumitati præcipua fide euraque
 fuluit; ac duodecimesimo demū post Xauerij
 fectionem anno, Christiana sacra suscipiens
 ad id vsque tempus metu seuerioris discen-
 fuerat auersatus, de tanti patris nomine Franciscum
 appellari se uoluit. nouissimè uero, ad Gregorij
 xiiij. Pōt. Max. legatos è regia stirpe, uenerat
 & ob-

& obsequij nomine destinavit: qui Olisponem ipsius ferme triennij spatio, per quam ancipiti navigatione deuecti, & à Philippo Catholico Rege in primis munificè comiterque tractati, bonam Hispaniæ & Italiæ partem, vt inaudito post omnium seculorum memoriam, ita gratissimo cūctis principibus populisq; spectaculi genere peragrarunt. Caterùm Xaverius, præter Bungensem, de quo dicebamus, Regis internuntium, ex ipso etiam fidelium numero viros duos egregiè cordatos assumpsit, Matthzum, & Bernardum, ad urbem vsq; Romam Iaponicæ indolis exempli causa mittendos, quorum alterum Goæ mors abstulit, alter, quò intendebat, cursu felicior peruenit, & ab Ignatio in Societatem acceptus, quò in vulgus obscurior, eò per otium attentior, exquisitas Ecclesiæ Romanæ ceremonias, religionesque, & sacrorum apparatus est contemplatus; celeberrima sanctæ vrbs templi insigni cum animi fructu, ac pietatis incrementa non semel obiit; patriam deinde repetens, multa Iaponijs narraturus; in Lusitania letali corruptus morbo, Conimbrigæ supremum vitæ actum haud sine plausu peregit. Hisce ergo comitibus à Bungo Xaverius Nouembri mense anni quinquagesimi primi, paucis diebus peruenit ad Sinarum insulam Sznctianum, quò commeabant per ea tempora Lusitani, leucas ab vrbe Cantone triginta. ibi inter alios opportunè reditum ad Indos parantem Didacum Pereriam offendit, nauarchum expectantem, & industrium, & Sinarum vtrunque littoribus adsuetum. Cum hoc sua pater de introitu aggrediendo consilia contulit. Aptius nihil vtrique visum, quàm ab Lusitano Rege ad Regem Sinarum, amicitia, & societatis ineundæ cum litteris

ac donis orator. quam rem infeliciter olim
 rundā culpa tentatam, mitigatis ipsa die Sicut
 animis, modò temeritas abesset ac fraus, multo
 nunc melius cessuram, haud inani coniectura
 rabant. in huius porro noui legati comitatu
 Christi nuntios in ipsa mediterranea diffin
 ter induci, qui vel aliquā linguæ consuetudinē
 vel interpretes certè nacti fidos, magno de
 nimo, diuina subnixi ope sementem Euangeli
 cerent. Cū ea maximè ratio probaretur, leg
 nem sibi (ni Prætor abnuat) Pereria ipse de
 cetera, nempe Xauerius. Hac mente profectus
 Sanctiano, atrox procella è regione Cincei
 inuasit, auulsamq; repente scaphā, & in ea
 nautico ministerio Mahometanos, ex omni
 culis abstulit. Furebat ventus: aquarum insula
 tes vndique minabantur exitiū: nautæ maiore
 demissis antennis, modico tantum velo temp
 tis vim subterfugere nitebantur: memoriā
 phæ, propior metus ac terror cūctis exculler
 ueris tantum ea insidebat cura, neq; id, eua
 consilio si naufragium incideret, sed miser
 lud animarum par ab sempiterno interitu
 candi, nimirum diuinitus concepta spe, h
 rentur, Christianos aliquando futuros. His
 studio accensus, quamquam alieno tum re
 intentos gubernaculo nauclerum ac præ
 greditur, diu renitentem vtrunque monit
 itatione, auctoritate peruincit, vti dolent
 ti protinus imperent. agrè id exsequuti
 mox, cū ne sic quidem è summo speculante
 pareret scapha; pelago sauiante vela rursum
 diunt. Tum, inuictis caritatis ardore ad pri
 uolat pater: iniectis antennæ manibus, haud
 Xau

missa ad Deū prece, paululū adhuc morā per summam contentionē extorquet: puerū iubet, dispicendi causa, denud rudentes ascendere. Cū hæc maxime fierent, ecce subito aduentans præter omnium opinionem scapha conspicitur. Protinus clamore sublato contracti dolones: atq; ad eam expectandam, cursūque facilius inhibendū, obliqua oneraria contra maris impetum silitur. appropinquāti dein eminus iniici funem Xaverius vetat, affirmans ad ipsū naus latus rectā accessurā esse per se: neque aliter factum, per medios fluctus facili ad mora remigio, tam diu stetit, dum tenacius reli-garetur ad puppim. lenitū interea pelagus. Mahometani è tanto periculo sospites, instante Xaverio ceterisq; ad Christū extemplo cōuersi. cūcta prorsus vi prædixerat, euenere. scilicet magnitudinē rei primo defixi omnium animi: noua dein perfusi leticia, diuinā clementiā gratulantes agnoscūt: ac prospero demum cursu Malacam deferūtur incolumes. ibi solita celebritate pater acceptus, non diu sublitit. inspectis tantū & confirmatis in opere socijs, ex ea vrbe Cocinum, Cocino Goam deuenit, Feb:uario mēse, anno seculi huius quinquagesimo secundo, quatuor non totis mensibus è Iapone illuc vsq; consumptis. eius aduētus, quò diutius ac longius abfuerat, eò maiorem vniuersæ ciuitati lætitiā attulit. ipse, à descensu, primū omnium, publica nosocomia, & sacra coenobia religiosorū inuisit, dein ad collegiū diuertit. Ibi Gasparem ac socios per quā suauiter amplexatus, reliquum vnū esse cognoscit, qui dudū in lecto decuberet. is è diurno ac letali morbo desperatus à ceteris, nunquā tamen spem abiecerat ipse, modò Xaverius ante supremum adesset diem. neq; mendax

dax fuit fiducia. vti valetudinarium ingressus
 ter, iacentem grato sermone ac salutatione, vtili-
 lebat, impertijt; impositisque capiti manibus, con-
 sueta in eam rem ex Euangelio effatus est verba,
 licò leuationem sensit ægrotus, mox etiam vti
 omnino recepit. Obnitente dein amicorum
 ba, nihilominus in maturandam profectio-
 tentus, Episcopo Prætorique suas & Pereriz con-
 tationes aperuit. laudabiles vtrique vixæ, & Præ-
 tor haud grauatè principem legationis Pereriz
 declarauit, eidemque conciliande fidei litteras
 Regem Sinarum, nomine Lusitani Regis attribuit.
 Cæteris ornamentis donisque regalibus Pereriz
 suomet sumptu magnificè legationem instruit.
 Xauerius interea, Indicæ prouinciæ res, ne quæ
 per ipsius absentiam caperent detrimenti, acce-
 tate ordinabat. Ante omnia Gasparem, Paulo
 morte pijs alijs muneribus occupato, quamquam
 inuitum, & comitandi per asperrima quæque
 tris cupiditate flagrantem, Goano collegio præ-
 risque præposuit. Ad Bazaini culturam Melchior
 rem Nonnium; ad Tanahæ, Consaluum Rho-
 gium; ad Cocini, Franciscum Henricum; in Pa-
 rium littus Aloysium Mendium; (qui deinde
 pter Christum ibidè à Barbaris ingularus est)
 Sancti Thomæ coloniam, Ioannem Lupium
 iussit. in Lusitaniam verò, atque inde Romaniam
 demonstradum Ioanni primùm Regi, tum legationis
 Indicæ prouinciæ statum, & petenda ab vtroque
 plementa, Andréã Fernandũ cum Bernardo
 nio, vti paulo ante diximus, destinauit. In Indi-
 sem denique vineam, Cosmo Turriano, & Iuan-
 Fernando subsidiarios designauit Balthazarum Co-
 gum, Petrum Alcaccuam, Eduardum Syluam, &

ce Malacam vsque fecum ducebat. Hisce alijsque
 rebus, tum è domestica disciplina, tum è publica
 utilitate cõpositis; inter pias deducendum lacry-
 mas faustasque preces, & certantia vota discessit
 xv. Kal. Maij, tertio circiter mense quàm è Iapo-
 ne redierat. Periculosa in primis ea quoque na-
 uigatio fuit, secundo prouectos flatu, aded subita
 ac fœda tempestas inuasit, vti neque nautarum
 conatus atelue, neque vasorum onerumque ia-
 ctura, superandis fluctibus, & nauì regendæ suf-
 ficerent. Inde, cum ex sanguine metu, humescenti-
 bus virorum etiam alioqui fortium oculis, reli-
 ctas alij coniuges liberosque, alij tetrum & infor-
 me genus leti miserarentur; ingenti animo pater
 in medium prodiens, pauorem atque formidinem
 singulis demere; excitare iacentes; certo vultu ac
 sermone haud dubiam Dei benignitate salutem om-
 nibus polliceri. Castellum dein onerariæ scan-
 dit intrepidus, reliquiarum thecã è collo sibi de-
 trahit; lineaque suspensam, vnus triniq; Dei no-
 minibus fideliter inuocatis, mari mergit; ac rur-
 sus ad cœlestium pacem exposcendam, sub tabula
 succedit. Haud ita in longum extèderat preces:
 cum è dira procella, turbidoque ac fulminante coe-
 lo, oprata lux primùm, mox plena tranquillitas
 redijt. Hinc recreati Lusitani cum se defunctos iã
 periculis crederent, apertè monuit Dei seruus,
 haud lenius adhuc superesse discrimen, neque fal-
 sa prædixit, in breuia Iyrtesq; paulo post illata ca-
 rina, cum aliquandiu ipsa inarasset vada; vectori-
 bus pariter ac nautis nouo horrore intrementi-
 bus, eodem deprecatore in altum euasit. Malacam
 deinde peruentum, ex ea vrbe pater Balthazarem
 Gagum, eiusq; confortes in Iaponẽ sine cunctatio-
 ne

ne trāsmisit. ipse cū Pereria sese ad reliquū
 conficiendū parabat. Bono iā loco videbatur
 res. quippe nō modico nauigationis emento
 tio: & oratore ceterisq; ad tuas cuiusq; partes
 obeundas accensis: cū repente, vnde minime
 tuerat, graui tum Christianæ rei damno, tū
 rum dolore discussa tota legatio est. Præfectus
 tēpore Malacam obtinebat, haud satis æquo
 reria dignitatem animo, ac proinde colonia
 frequentiam causatus, acceptasq; clades, &
 minens ab Aceno bellū; nauem legati, legatum
 ipsum, è portu excedere vetuit. Neq; obfirmat
 illius mentem, aut amicorum hortamenta, aut
 reria obtestationes, aut Prætoris decretum
 tera, aut Xauerij exostulatio, causaq; bonitas
 Pontificia ipsa cum cœlestibus diris minisque
 plumata, flectere valuerunt. denique, quantū
 eo negotio diligentiam & alacritatē, vel certā
 impensa periculoque præstiterat designatus
 tor, tam se alter hic, nobilissimæ legationi ad
 que infestum aduersarium præbuit. Neque
 in hac etiam vita, (ne quis indormire Deum
 humanis putet) debita meritis vtriusque
 defuere: siquidem Præfectum execrantibus
 cunque incedebat viris foeminisq; elephanta
 primū inuasit lues: deinde, haud vno
 sed peculatus præsertim ac rapinarum accen
 magistratu deiectus, catenis onustus, in
 Regis iussu transfuectus est. ibi cognita
 natus, redactis in fiscum bonis; ad hæc, me
 dies ingrauescente, quod reliquum vita
 summam, & animi ægritudinem, & corporis
 ratem, egens, infamis, ab omnibus contem
 exegit. Contra, Pereria, egregij studij com

non modò præclarum ex optimi cuiusq; commen-
 datione, atque adeo ex ipsa conscientia fructum,
 sed etiam splendida & opima postmodum à muni-
 ficentissimo Rege præmia retulit. Xaverius autem,
 quamquam tanto præsidio ac spe subito destitutus;
 haud tamen idcirco despondit animum, neque cõ-
 filium saluberrimæ expeditionis abiecit. Solatus
 Pereriam, atque ad obliuiscendam iniuriam, &
 condonandas Christo inimicitias adhortatus, iti-
 nere cæpto perrexit ipse cum vno è Societate A-
 lexio Ferreria, externisq; pueris duobus, quo-
 rum alter alienigena Sinensem linguam penitus
 ignorabat; alter, cui nomen Antonius à Sancta fi-
 de, genere Sina, in Goano diui Pauli seminario à
 primis educatus annis, pertenuem retinebat pa-
 tris linguæ notitiam. Hoc tantulo comitatu San-
 ctianum reueclius pater, ante omnia in littore tem-
 porariam ædiculam ex obuia materia raptim ex-
 struxit, ibi rem diuinam quotidie facere, & Lusita-
 nos negotiatores omni officio adiuuare, vti sole-
 bat, instituit, simul, è Sinis, qui ad eam insulan- cõ-
 mercij causa ventitabant, peritum interpretem
 sibi parauit, qui tamen postea iniecto iudicij pœ-
 narumque metu, fefellit fidem, ab alijs, de gen-
 tis quotidie moribus, legibus, institutis, diligenter
 quærebat, nec non de ratione insinuandi se in eas
 vrbes, hominumque colloquia, quam illi ratio-
 nem, cum sine euidenti capitis discrimine propter
 seuerissima interposita edicta iniri negarent pos-
 set, tamen Xaverius, ex ijs quæ de Sinarum indole
 ingenioque subinde audiebat, acriore in dies ac-
 tendebatur studio, tã docilem, tam politã alioqui
 nationem è gentili caligine ac tenebris eruendi:
 ac modò Euangelium afferre miseris quo quomodo
 lice-

liceret; omnes cruciatus ac mortem cum com-
 lute non solum æquo, sed etiam libenti pacien-
 tur animo. Huic patris voluntati studijque ma-
 imè Lusitani obfistebant, tum ipsius caritate,
 diligebant omnes ac reuerebantur vnicè; tum
 rō nimia quadam sollicitudine, & anxia cura
 tunarum suarum; graui scilicet pauore concer-
 ne vetitos intra fines publica nulla fide sub-
 prehensus Europæus aduena sacerdosque,
 ipse tantum acerbissimas illicò daret pœnas,
 etiam denuò in Lustranum omne nomen, re-
 rum satellitum furorem atque iras accenderet,
 que ob id ipsum crudelitatis eorū cum vetera-
 cumenta promebant, tum etiam recens in Lu-
 nos aliquot edita, qui tempestate in littus
 comprehensi confestim ab incolis, terribimo
 tum carcere tenerentur. quod si naufragis
 citijs euenisset; quid tandem illi futurum,
 se, prudens volensque, nullis cuiusquam op-
 vel commendatione fultus, intra illorum
 dia. & septa non dubitasset includere? De
 maximè cuncta experiri libitum foret, quam
 dem facultatem habitura esset res? calcaturus
 cum comitibus æquora? an, cætum fere mille
 suum (quantum interesset spatij) trabe vel
 traiecturos? nam portitoris quidē, & nam
 nullā omnino fore copiā, Lusitanos, omni
 su cōtinentis arceri, Sinis, capitale esse, que
 ternū iniussu Præfectorū inferre. quod si qui-
 ctus pretio, suam in id operam quæris occu-
 tulisset; verendum tamen, ne pernumerata
 de, receptum cum inermi socio puerisque
 num, vel in deserta quapiam insula per se
 poneret; vel breuiore facinoris cōpendio,

indicij emanare possēt, in altū è nauī proijceret. Cum hæc ad terrorē à Lusitanis haud absurdè proponerētur; nunquā tamen Xauerius de sentētia potuit demoueri: tantū, quod ad ipsōrum incolumitatem ac mercimonia pertineret, omnē illis dempsit timorem; persanctè pollicitus, nō ante se quō tendebat iturū, quā confectis ipsi negotijs ab Sā Etiano soluisent, cæterū à transmissione in id tempus preparanda nō destitit, aliquandiu nullo successu, quippe Sinæ infitiores, ad quos erat necessario cōgrediendū, appellati ea de re, vulgo negabāt: ad extremū tamen pecunia euictus est vnus. huic cum Xauerio in hæc pacta cōuenit, Sina lembū, oc cultandæ rei gratia excluso omni alio remige, naua, vectore, suis duntaxat filijs famulisque ad iter in diem certā instrueret. transuectum in suburbia Cantonis patrem, ad tres quatuorve dies clā haberet apud se; tū in tempesta nocte cū sarcinula & libris ad portā vr̄bis nemine cōscio destitueret; vnde perductus (quod extēplō videlicet erat futurū) ad tribunalia, quicquid liberet ibi de religione, alijve de rebus, periculo suo palā explicaret. Xauerius vicissim, cuius opera transuectus fuisset prorsus haberet occultū: eidemq; nauli nomine daret piperis quod ducentorū paulo amplius aureorum efficeret summam. id piper Xauerio Lusitani, quādo eum ab incepto reuocare nequiverant, in id ipsum pro amicitia fuerant elargiti. ea pactione trāacta pater interea omnis tormenti patientiam assidue meditari: martyrij palmam cum animarum salute coniunctam dies noctesq; sibi proponere: cōdictum profectioi tempus per summam cupiditatem exspectare. Inter hæc abeuntibus paulatim Lusitanis, aduersa valetudine laborantē Ferreriā,

ne sibi in tā ancipiti re impedimento foret. diam tempestiue remiserat. mox ipse quoque febrem incidit: qua dies aliquot acerbè vixit. cum onerariæ in salo iactationem agrè admitteret; in casam inde sese recepit apertam, in qua ac frigori peruiam, ex ijs quas ad exteri littoris oram, Lusitani ab Sinis ædificatione prohibiti, è paleis ac ramalibus momento excutitæ que in discessu disturbare consueuerant. Itaque to ab discessu die, dum Sinam ex compositore torem exspectat, nauarchis iam Lusitanis prænum cunctis ex eo loco profectis; cum ad restandas vires nihil omninò suppeteret, in facerum omniū egestate, germanus Christi in re pariter & in vita discipulus, accessit diuinitate iacula è psalmis fermè petita, subinde in remittens, IESVMQ. ac MARIAM suauiter incans, è corpore ex quo iā pridem eminebat, exsit. iv. Nonas Decembris, anno Christi natiuitatis ipsius quidem ætate nil traditur) supra sequelesimum quinquagesimo secūdo: Indicæ peregrinationis, vñdecimo. Ea de re serius Lusitani mœrentes accurrunt: mirantur habitantem quiescenti quàm inortuo propiorem: compositum artus; decoram faciem; ipsa denique præsertim adhuc spirantia lineamenta. dein rati indignum ac nefas, tanti sacerdotis tamque de Lusitano vel in primis genere honorari, nullo exsequiarum honore, desertis & barbaro solo relinquere: cum ipsis vestimentis in arcam inclusum, viua operiunt calceosque rursus exesis acrimonia carnibus, nuda secunda deportent; ipsam dein arcam deserto & insulæ quodam in eius insulæ colle defodiunt. post dies

Aliquot confectis negotijs ad sepulcrum vniuersi
 conueniunt; corpus diligenter inspiciunt attre-
 ctantq; non modò integrum, solidumq;, & aspectu
 iucundum inueniunt, sed etiã, quo magis obstupue-
 re, suauiter admodum fragrans. læti suã de viri san-
 ctitate opinionem comprobati diuinitus, in ea-
 dem viuz calcis arca reconditum, venerabundi
 omnes in nauem imponunt. Inde Malacam deue-
 ctum, prodeuntibus obuiam cum solempni pōpa op-
 pidanis, excipitur, & sua impensa funus procuran-
 te Didaco Pereria, qui nondum abierat, in ædem
 Beatæ Virginis, vbi collegiũ est hodie Societatis,
 defertur iam tertius à morte agebatur mensis. ar-
 cam sacerdotes & amici rursus aperiunt: nihil
 omnis incorruptum extrahunt mirabundi, ac Lu-
 sitanico more (haud dubio Dei nutu, quò liquidè
 postea de admirabili integritate cōstaret) terræ ip-
 si mandant nullo capse tabulæue munimine, pul-
 uino duntaxat ceruici subiecto, & obtecta sudario
 facie, quinq; ipsos mēses cū in eo tumulo iacuisset,
 è socijs quidam missus ad Xaueriũ inuestigandum
 ab Goa superuenit (quem nos deinde Romæ hæc
 eadem ab alijs ante per scripta memorantem audi-
 uimus) is auiditate ac studio explorandi cernen-
 dique oculis quæ ferebat fama, sarcophagum dete-
 git, mirum dictu: puluinem ac sudariũ purpureo
 cruore tinctum offendit, dum funeris administri
 terram superingerunt inculcantque inter sepeli-
 endum expresso, cæterum corpus totum planè il-
 lesum, & eadem quæ ferebatur odoris suauitate:
 quin etiam (quod super omne miraculum fuit) ve-
 limenta ipsa, crepidasque, & extimum linteum,
 adeò recenti specie, vt illo ipso Melchior Nõnius
 in Iapone deinde, quemadmodum Diui Pauli

eremitæ palmea quondam tunica Diuus Am-
 us, ita ad celeberrimas quasque gratulationes
 cæremonias vti consueuerit. clara professione
 stata sancti patris virginitate ac sanctimonia
 quam alijs quoque argumentis ante iam nota
 do neq; calcis viue caustica vis, neque telluris
 mor ac situs, defuncti carnes aut amictum
 parte labefactare valuerunt. Quo indignius
 omnibus, vltra in defosso haberi corpus, tam
 que honorifico Dei munere custoditum. In
 dacus Pereria, memor amicitie ac meritorum
 gantiore materia formaque arcam aliam de
 ceno serico subsuendam, aureo textili de sup-
 tegendam curauit, in eam translatum corpus
 neo loco ad vsque tempus Indicæ navigationis
 habitum. quo ipso tempore Indiam repetens
 mi Turriani missu Petrus Alcaceua, Malacca
 pone delatus, impositum in onerariam sacri
 saurum vnâ cum altero de quo dicebam loco
 portat, præsens vti que nauigantibus ac salu-
 præsidium; si quidem nauim, diffracto gubernaculo,
 vadis impactâ aliquoties, præfenti illius
 cuius vehebant exuias, haud dubie seruata
 se cum alijs, tum nauarchus ipse testatus est
 que actuario Goam celeri cursu præueniens
 totam patribus nuntiauit. ex ijs quatuor
 dem à catechesi pueris, biremi regia, rarior
 ganti onerarie ad Baticalam occurrunt, ante
 nuò referant sextodecimo iam ab obitu
 que incorruptum corpus ac vestimenta, quibus
 mul ac stupore attoniti deprehendunt. Antea
 clausa in biremem eo que dixi ornatu deponitur.
 nauæ sublatis vnde quaq; vexillis tormento
 cum reboatu displodunt. eo die sub vesperam Ba-
 ticala

ticala ad Goam bireinis redijt, arca noctem vnam
 in ædícula Deiparę Virginis custoditur, passibus
 ab vrbe mille quingentis. postridiè manè confe-
 ssum Prator ac proceres, Canonicorum' ac Miferi-
 cordiæ sodalitia, ingens præterea oppidanorum
 vis, & Diui Pauli collegium omne, corpori extra
 portas obuiam prodit, reliqua multitudo ad spe-
 ctaculum effusa, parietes, fenestras, plateas, ita cõ-
 pleuerat, vt in reditu summoueri vix posset. cum
 cereis candidati nonaginta præibant pueri, seque-
 bantur clerus, & magistratus, ac nobiliũ ordines:
 quacunq; pium incedebat agmen, multa erant pas-
 sim odoramenta disposita. feretri latus vtrunque
 thuribula ex argento affabre facta cingebant: Diui
 Pauli templum quo inferebatur, cū per eos ipsos
 dies hebdomadę sacrosanctę agerentur solemnia,
 nihilominus albo peristromate conuestitum: cun-
 ctã sobriam ad hilaritatem lætitiãque composi-
 ta. Hoc maxime modo corpus acceptum, & statim
 in Diui Pauli sacello, tectum vti erat, magna cum
 veneratione repositum est. ibi, quominus terti-
 um aperto iam loculo palam ostenderetur, effla-
 gitantibus pariter summis infimisque negari non
 potuit: veruntamen ad introspicendum obiecti
 cancelli; ne applicuisse rosaria, impressisse oscu-
 la virgineis carnibus, semel iterumque palpasse
 non satis habentes; insuper (quod apparebat futu-
 rum) in frusta, & præsegmina, cæterasque reli-
 quas inuolarent. in eo sacello tres amplius dies
 ac noctes habitum summo ac perpetuo omnium
 oratum, nationum, ordinumque concursu. neque
 interea ab vno quopiam è superiore loco pater est
 laudatus, vt affolet. pro laudatore populus fuit. a-
 j quippe reconditam viri doctrinam, & sapien-
 tiam,

tiam, ac dicendi vim copiamq; : alij prudentiam
viumque rerum, & longinquas peregrinationes
plurimas; alij comitatem ac mansuetudinem
ne fastu vel arrogantia grauitatem, sine indignitate
summissionem, sine fuce pudorem atque modestiam;
alij castimoniam insignem; & voluntariam
paupertatem; & longa ieiunia vigiliaque; alij
leuatas egentium angustias; orborum educationem
ac disciplinam; viduarum ac virginum pudorem
egregie custoditam; curatos per summam pietatem
ac sedulitatem aegrotos; diremptas plurimum
rum inimicitias; alij verissimas predictiones
miracula; (multo videlicet plura quam quae
alio properantes attigimus) ac partim Christianorum
greges a perduto vitae genere ad meliorem
frugem, partim ethnicorum ab Satanae seruitute
ad Christi fidem obsequiumque; traductos; huius
que tutelae, commodis, ornamentis omni ratione
consultum; alij denique magnitudinem animarum
rebus arduis capeffendis, constantiam in prosequen-
dendis, & quod super omnia mirandum, ad
lubri temperamento mistam actione contentem
tionem; vt cum vtraque coleret propemodum
a quo, neutra tamen officeret alteri: haec, inquit,
& alia pro suo quisque sensu lacrymantes mihi
offerre. Interea exacto ferme quadriduo, cum
iam in aperto fuisse videretur, ab socijs ardentem
maximam aram loco certo reponitur, & in
astro munitur. Huic tantae gratulationi Galpatum
esse non potuit, ad aeterna, vti sperandum est,
dia paucos ante menses euectus. Is Indica
eiae administratione suscepta, publice praesentibus
que multa praecclare instituit, quorum huiusque
vius cum vberissimo perseuerat animarum

dumque in domesticam pariter disciplinam, &
 communem Ecclesiarum vtilitatem intentus, affe-
 ctio iam corpufculo acerbius grauiusque quam fer-
 re posset imperitat; inter cōcionandi ardorem &
 contentionem defectus repente viribus, intra pul-
 verum concidit. collecto dein spiritu domum re-
 gressus, acrius correptus febris, mox inter so-
 dalium caros amplexus animam efflauit XV.
 Kalend. Nouembris, anno seculi huiusce quin-
 quagesimo tertio. elatus est magno ciuitatis lu-
 ctu, quam sibi suisque vniuersam excellenti cari-
 tate officijque deuinxerat. Sub hæc, ab Iaponijs
 dynastis litteræ ad Prætorem allatæ, fœdus & a-
 miciciam vltro petebant: ac siue id ex animo, siue
 gratiæ causa, nuntios Euangelij, & sapientiæ Chri-
 stianæ magistros, ea re permotus, vti æquum erat,
 successor Gasparis Melchior Nonnius Lusitanus,
 commensata vicarijs citeriore prouincia, cum so-
 cijs aliquot Iaponem petere intendit. Ingens du-
 dum in ijs locis erat perturbatio rerum omnium.
 Amangutij Regem inter ac populares atrox ac pe-
 riculosum exstitit bellum, nec nisi Regis & filio-
 rum interitu restincta seditio. in Bungi quoque
 Regem, aliquot principum coniuratio eruperat.
 Ij, commissio demum prælio victi cęsi que, otij de-
 inde non nihil ab armis fuit. patres ad prædicatio-
 nem & consueta munia rediēre. ac Deus item si-
 gnis atque miraculis adiuuabat. ægroti debiles-
 que, lustrali vt plurimum aqua sanati: ex infessis
 diuturna possessione corporibus, Dei verbo fu-
 gata demonia. hæc & alia minimè deerant Euan-
 gelij firmamenta: sed nondum idcirco notabilis
 stebat ad rectam fidem accessio. Pauperes feruē
 & inferiorum ordinum homines, colla salutari

subdebant iugo. contumax etiam tum, & fida
 diosa, veruntamen manus olim data nobilitate
 à Christiana humilitate, ac mansuetudine, reges
 umque ac vulgi confortio valde abhorrebat.

HISTORIARVM

INDICARVM

LIBER SEXTVS DE-

CIMVS.

INTER hosce tam varios dubios
 que rei Christianæ successus, re-
 tinu & graue apud Ceilanios
 que bellum exarsit. Columbus
 Regi, qui Cottam pariter inlig
 obtinebat urbem, tres erant
 ris filij, ad quos, de more gentis, hæreditas per-
 nebat. ij, expetitur ab insita dominandi libi-
 regnum, senecta auunculi detineri ægre ferent
 facta coniuratione Regem interimunt, inde
 inter se opes & imperium partiuntur, uti nam
 ximus, nomine Parea Pandar, ius populis e resp
 folio diceret, minimus, cui Madunio nomen
 dio paucos intra dies extincto) militari
 pijs cum stipendio ac potestate præesset. Ac post
 quidē concordibus inter se animis agere vident
 (vt est omnis dominationis malè fida fociet
 pitales inter vtrumq; dissensiones exorta. Qu
 Madunius, non pro dignitate meritisc; tradit
 quippe qui præcipuo periculo & audacia mota
 vim ac sceleratas manus auunculo, cæteris locum
 tibus, attulisset; magisq; sese in dies à Pare
 tud
 nou
 uer
 int
 ter
 tra
 ce
 M
 in
 st
 ne
 qu
 au
 co
 tar
 an
 fil
 Tu
 ne
 co
 d
 in
 ab
 m
 m
 or
 cu
 uē
 le
 to
 bo
 cr
 ne
 co